

آداب استشفای به تربت حسینی

کاظم البهادر^۱
مترجم: جواد محمدی

چکیده

درباره شخصیت امام حسین علیه السلام و مقام والای آن حضرت نزد شیعیان، روایات بسیاری نقل شده و نزد همگان آشکار است که سیدالشهدا علیه السلام از چه جایگاه ارزنده‌ای در دل‌های شیعیان برخوردار است. شیعیان آن حضرت به خاک پاک مزار شریف سیدالشهدا علیه السلام نیز احترام ویژه‌ای می‌گذارند و برای تبرک و استشفای از آن بهره می‌جویند. با وجود اینکه در اسلام، خوردن هرگونه خاکی حرام است، خوردن اندکی از تربت اباعبدالله علیه السلام برای شفا جایز است و حتی به آن توصیه شده است. امامان علیهم السلام نیز به استشفای به تربت سیدالشهدا علیه السلام و دعا در کنار مزار آن حضرت اهتمام داشتند؛ چراکه خداوند امامت را در نسل او، شفا را در تربتش و استجابت دعا را کنار مزارش قرار داده است. فواید تربت حسینی و آثار و فضایل آن پایان‌ناپذیر است و کسی که برای شفا به سراغ آن می‌رود، نخست باید مقام و جایگاه امام حسین علیه السلام را بشناسد، تربت پاک حضرت را ببوسد و بر چشم نهد و ضمن به‌جای آوردن آداب استشفای، به اندازه یک نخود از آن را بخورد. این نوشتار پس از بیان فضیلت استشفای به تربت سیدالشهدا علیه السلام، به برخی آداب شفاجویی از این خاک پاک اشاره کرده است.

واژگان کلیدی: امام حسین علیه السلام، استشفای، تربت، شیعیان، شفا.

فوائد تربت حسینی و آثار و فضایل آن پایان‌ناپذیر است، و چرا چنین نباشد؟ درحالی‌که اثری و نشانی از آثار شهید کربلا امام حسین علیه السلام و نفعه‌ای از نفعات حسینی است و خاک مزاری است که باغی از باغ‌های بهشت است و در این خاک مقدس، اشک‌های اباعبدالله علیه السلام و قطرات خون «تارالله» بر زمین ریخته است. شفاطلبی از تربت سیدالشهدا علیه السلام، میان مردم اهل ایمان شایع و رایج است. روایات فراوانی هم درباره آن نقل شده است. آثار روشن و تردیدناپذیر آن نیز برای دور و نزدیک مشهود بوده است. برای استشفاء از تربت حسینی، شروط و آدابی روایت شده که هنگام شفاجویی از این خاک مقدس، باید به آنها توجه داشت و آداب استشفاء را مراعات کرد. در این نوشته، بخشی از این آداب تقدیم می‌گردد:

۱. شناخت و معرفت امام

کسی که سراغ تربت حسینی می‌رود تا از آن شفا بطلبد، باید مقام و جایگاه اباعبدالله علیه السلام را بشناسد تا این «حسین‌شناسی» در شفاخواهی از تربت پاکش آثار مورد انتظار را در پی داشته باشد. از امام صادق علیه السلام روایت شده است:

«لَوْ أَنَّ مَرِيضًا عَرَفَ قَدْرَ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام، أَخَذَ لَهُ مِنْ طِينِ قَبْرِ الْحُسَيْنِ علیه السلام مِثْلَ رَأْسِ الْأَنْمَلَةِ، كَانَ لَهُ دَوَاءٌ وَ شِفَاءٌ»^۲ اگر بیماری به قدر و جایگاه امام حسین علیه السلام آگاه باشد و به اندازه سرانگشتی از تربت قبر آن حضرت بردارد، برای او درمان و شفا خواهد بود.

۲. بوسیدن و بر چشم نهادن

دومین ادب شفاخواهی از تربت، آن است که آن را بوسی و بردیدگان نهی و آن را بر سایر اعضای بدن هم مسح کنی. زید بن ابی‌اسامه گوید: همراه جمعی از دوستانمان در

محضر سرورمان امام صادق علیه السلام بودیم. آن حضرت روی به ما کرد و فرمود:

إِنَّ اللَّهَ جَعَلَ تُرْبَةَ جَدِّي الْحُسَيْنِ علیه السلام شِفَاءً مِنْ كُلِّ دَاءٍ وَأَمَانًا مِنْ كُلِّ خَوْفٍ،
فَإِذَا تَنَاوَاهَا أَحَدُكُمْ فَيَلْقُبُهَا وَيَضَعُهَا عَلَى عَيْنَيْهِ وَيَمِرَّهَا عَلَى سَائِرِ جَسَدِهِ.^۳

خداوند تربت جدم حسین علیه السلام را شفا برای هر درد و امان از هر خوف و هراس
قرار داده است. پس هرگاه یکی از شما آن را به دست آورد، آن را ببوسد و بر
دوچشمش بگذارد و بر بدنش بکشد.

۳. دعا خواندن

خواندن دعاهای وارد شده، پیش از خوردن تربت حسینی، از جمله این دعا وارد

شده است:

بِسْمِ اللَّهِ، اللَّهُمَّ بِحَقِّ هَذِهِ التُّرْبَةِ الطَّاهِرَةِ، وَبِحَقِّ البُّعْثَةِ الطَّيِّبَةِ، وَبِحَقِّ الوَصِيِّ
الَّذِي تَوَارَيْتَهُ، وَبِحَقِّ جَدِّهِ وَأَبِيهِ، وَأُمِّهِ وَأَخِيهِ، وَالْمَلَائِكَةِ الَّذِينَ يُحْفُونَ بِهِ،
وَالْمَلَائِكَةِ الْعُكُوفِ عَلَى قَبْرِ وَلِيِّكَ، يَنْتَظِرُونَ نَصْرَهُ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِمْ أَجْمَعِينَ،
اجْعَلْ لِي فِيهِ شِفَاءً مِنْ كُلِّ دَاءٍ، وَأَمَانًا مِنْ كُلِّ خَوْفٍ، وَغِنًى مِنْ كُلِّ فَقْرٍ،
وَعِزًّا مِنْ كُلِّ ذُلٍّ، وَأَوْسَعَ بِهِ عَلَيَّ فِي رِزْقِي، وَأَصِحِّ بِهِ جِسْمِي.^۴

به نام خداوند، خداوندا به حق این تربت پاک، و به حق این بقعه و حرم پاکیزه،
و به حق آن وصی که این قبر مطهر آن را در برگرفته، و به حق جدش، پدرش،
مادرش و برادرش، و حق آن فرشتگانی که پیرامون این قبر می چرخند، و فرشتگانی
که کنار قبر ولی تو معتكف اند و منتظرند تا او را یاری کنند، که درود خدا بر همه
آنان باد - برای من این تربت، شفا از هر دردی و امان از هر خوفی و عزت از هر
ذلتی قرار بده، و به سبب آن روزی مرا وسعت بخش و تندرستی به من عطا کن.

ابوجعفر موصلی نقل کرده است که حضرت امام باقر علیه السلام فرمود: هر گاه تربت قبر حسین

را گرفتی، بگو:

اللَّهُمَّ بِحَقِّ هَذِهِ التُّرْبَةِ وَبِحَقِّ الْمَلِكِ الْمُوَكَّلِ بِهَا وَالْمَلِكِ الَّذِي كَرَّبَهَا وَبِحَقِّ الْوَصِيِّ الَّذِي
هُوَ فِيهَا صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَآلِ مُحَمَّدٍ، وَاجْعَلْ هَذَا الطِّينَ شِفَاءً مِنْ كُلِّ دَاءٍ وَأَمَانًا مِنْ
كُلِّ خَوْفٍ.^۵

خداوندا به حق این تربت، و به حق آن فرشته‌ای که بر آن گماشته شده و به حق آن فرشته‌ای که آن را نگه داشته، و به حق وصی‌ای که در این تربت آرمیده است، بر محمد و خاندانش درود فرست و این خاک را برای من شفا از هر درد و امان از هر ترس قرار بده.

حارث بن مغیره نصری روایت می‌کند که به امام صادق علیه السلام عرض کردم: من بسیار دچار بیماری و امراض مختلف می‌شوم و هیچ دویایی نیست، مگر آن‌که با آن مداوا کرده‌ام، اما هیچ فایده‌ای ندیده‌ام. امام فرمود: چرا از تربت قبر حسین بن علی علیه السلام استفاده نمی‌کنی که شفای هر درد و امان از هر ترس است. هر گاه تربت را تهیه کردی، چنین بگو:

«اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْئَلُكَ بِحَقِّ هَذِهِ الطِّينَةِ...»؛ خدایا از تو می‌خواهم، به حق این تربت، و به حق آن فرشته‌ای که آن را برگرفته، و به حق پیامبری که آن را قبض کرده و به حق آن وصی که در این خاک آرمیده است، بر پیامبر و خاندانش درود فرست و مرا شفا و عافیت بخش.

سپس فرمود: «اما فرشته‌ای که آن را برگرفت، جبرئیل امین بود که آن را به پیامبر خاتم‌نشان داد و گفت: این تربت قبر فرزندان حسین است که پس از تو اُمت او را به شهادت می‌رسانند، و آن‌که آن تربت را گرفت، حضرت محمد صلی الله علیه و آله فرستاده خدا بود، و اما آن وصی که در آن تربت آرمیده است، حسین بن علی علیه السلام و شهیدیند».^۶

۴. خواندن سوره قدر

از دیگر آداب استشفای به تربت، قرار دادن آن داخل صندوقچه یا پارچه نفیس و بستن آن، پس از خواندن دعا‌های یاد شده است؛ سپس خواندن سوره قدر بر آن. مردی از امام صادق علیه السلام پرسید: شنیده‌ام که می‌فرمایید در تربت سیدالشهدا علیه السلام دواهای منحصر به فرد است و هر دردی را دوا می‌کند. امام فرمود: آری چنین است و چنین گفته‌ام. چرا چنین می‌پرسی؟ آن شخص گفت: من از آن خوردم، ولی فایده‌ای نداشت. امام فرمود: استفاده از تربت دعایی دارد؛ هرکس بدون خواندن آن دعا از تربت استفاده کند، سودی نمی‌برد. مرد گفت: چه دعایی؟ امام فرمود: پیش از هر چیز، آن را می‌بوسی و برچشم می‌گذاری ... تا آن که فرمود: هرگاه دعا را خواندی، آن را داخل پارچه‌ای می‌گذاری و می‌بندی و «انا انزلنا فی لیلة القدر» را می‌خوانی. دعایی که قبل از آن می‌خوانی، در واقع اجازه خواستن و اذن گرفتن برای استفاده از تربت است. سوره انا انزلنا را ۲۱۱ بار می‌خوانی و ختم می‌کنی.^۷

۵. استفاده به اندازه نخود

استفاده از تربت برای شفا نباید بیش از حدّ یک نخود باشد. فقها فتوا داده‌اند که خوردن خاک حرام است و تنها خوردن تربت سیدالشهدا علیه السلام آن هم به اندازه کم و به قصد شفا استشفای شده است؛ چون در روایات بسیاری وارد شده و در بعضی روایات، اندازه آن به مقدار نخود و کمتر از آن آمده است. امام صادق علیه السلام در حدیثی فرموده است:

وَلَا تَنَاولُ مِنْهَا أَكْثَرَ مِنْ مِخْصَةٍ فَإِنَّ مَنْ تَنَاولَ مِنْهَا أَكْثَرَ فَكَأَنَّهُ أَكَلَ مِنْ حُومِنَا وَدِمَائِنَا.^۸

بیش از یک نخود از آن میل نکن؛ چرا که هرکس بیش از آن بخورد، گویا از گوشت و خون ما خورده است.

در بعضی روایات هم اندازه آن به قدر سر انگشت بیان شده است. امام صادق علیه السلام

فرمود: «اگر مریضی از مؤمنین که حقّ اباعبدالله الحسین علیه السلام و حرمت او را می‌شناسد، از تربت او به اندازه سرانگشتی بگیرد و میل کند، برای او درمان و شفا خواهد بود».^۹

۶. نوشیدن آب و دعا کردن

در روایات است که از آداب استشفای به تربت، آن است که پس از خوردن تربت دعا کنی. نوشیدن جرعه‌ای آب پس از خوردن تربت حسینی و دعا‌های نقل شده، مستحب است. از امام صادق علیه السلام روایت شده که فرمود: «پس از خوردن تربت، جرعه‌ای آب بنوش و چنین بگو: «اللّٰهُمَّ اجْعَلْهُ رِزْقًا وَاسِعًا، وَعِلْمًا نَافِعًا وَشِفَاءً مِنْ كُلِّ دَاءٍ وَسُقْمٍ.» که اگر چنین بگویی، خداوند به برکت این تربت، هر بیماری و اندوه و غصه را انشاءالله از تو دور می‌کند».^{۱۰}

توصیه به استشفای به تربت

محمد بن مسلم از امام باقر و امام صادق علیه السلام روایت کرده که از این دو امام شنیدم که فرمودند:

إِنَّ اللَّهَ تَعَالَى عَوَّضَ الْحُسَيْنِ مِنْ قَتْلِهِ، أَنْ جَعَلَ الْإِمَامَةَ فِي ذُرِّيَّتِهِ، وَالشِّفَاءَ فِي تُرْبَتِهِ، وَ
إِجَابَةَ الدُّعَاءِ عِنْدَ قَبْرِهِ، وَلَا تَعُدَّ أَيَّامَ زَائِرِيهِ جَائِيًا وَرَاجِعًا مِنْ عُمْرِهِ.^{۱۱}

خداوند متعال، در عوض شهادت امام حسین علیه السلام چند ویژگی به او اختصاص داد: امامت را در نسل او قرار داد و شفا را در تربتش و استجاب دعا را کنار قبرش و این که هر که به زیارتش رود، روزهای رفت و برگشت، از عمر او حساب نمی‌شود.

محمد بن مسلم می‌گوید: به امام عرض کردم همه این‌ها آثار و برکاتی است که به سبب شهادت او به مردم می‌رسد. به خود آن حضرت چه رسید؟ فرمود: «وی همراه پیامبر خداست و در درجه و منزلت به او ملحق شده است».

امام حسین علیه السلام با شهادت خود، عقل‌ها را حیران و مدهوش ساخته است. از وجود

مبارک او از دوران حمل و ولادت بلکه پیش از آن، معجزات و کرامات روشن به ظهور رسیده است. هنگام شهادت و پس از شهادت هم همین طور، و چرا نه؟ او فرزند پیامبر و گل خوش‌بوی بوستان رسالت و فرزند امیر مؤمنان و پاره جگر حضرت زهرا علیها السلام است. آنچه در حدیث یادشده آمده و خداوند شفا را در تربتش قرار داده، یکی از آن آثار و برکات وجودی اباعبدالله علیه السلام است. درباره سید نعمت‌الله جزایری می‌گویند: چون پول برای تهیه روغن چراغ نداشت و در فقر می‌زیست، در نور ماه به مطالعه می‌پرداخت، تا آن که چشمش ضعیف شد. برای تقویت نور چشم، با ترتب حسینی به چشمان خود سرمه می‌کشید؛ در نتیجه نور چشمش افزوده و چند برابر شد.

شفا و دعا

امامان ما، هم به تربت سیدالشهداء علیه السلام اهتمام ویژه داشتند و هم به دعا در کنار قبر شریفش. کرامات بسیاری از تربت او آشکار شده است که اجابت دعا در کنار قبرش و زیر قبه حرم حسینی از جمله این کرامات و معجزات است. حتی خود امامان نیز گاه اصحاب خود را به کنار قبر ابا عبدالله الحسین علیه السلام می‌فرستادند تا برای آنان دعا کنند.

ابوهاشم جعفری از اصحاب و نزدیکان حضرت امام هادی علیه السلام می‌گوید: خدمت امام رسیدم، درحالی‌که بیمار بود و در تب شدید به سر می‌برد. فرمود: ای ابوهاشم! یکی از هواداران و دوستانمان را به کربلا اعزام کن، تا در کنار قبر امام حسین علیه السلام برای من دعا کند. از خدمت حضرت بیرون آمدم. در راه به علی بن بلال برخوردیم و توصیه امام هادی علیه السلام را با وی در میان گذاشتم و از او خواهش کردم که خودش به انجام این کار اقدام کند. گفت: به روی چشم. ولی پیش خودم می‌گویم: مهم‌تر از حرم، کسی است که در حرم است، یا به منزله مدفون در حرم است (یعنی جایگاه خود امام والاتر است) و دعای امام هادی علیه السلام برای خود، برتر از آن است که من در حائر حسینی برایش دعا کنم. ابوهاشم می‌گوید: حرف او را به امام نقل کردم. امام فرمود: «به او بگو پیامبر

خدا ﷺ از کعبه و حجرالأسود برتر بود، ولی آن حضرت بر گرد کعبه طواف می‌کرد و حجرالأسود را لمس می‌نمود. خداوند متعال، بقعه‌ها و زمین‌هایی دارد که دوست دارد در آن مکان‌ها او را بخوانند، تا دعای دعاکنندگان را اجابت کند. «حائر حسینی» از جمله آنهاست.^{۱۲}

زیارت امام حسین علیه السلام خود یک معجزه است؛ به‌ویژه «زیارت عاشورا» که تأثیری شگفت در رفع مشکلات و دفع بلاها دارد. نقل است که مردم شهر سامراء دچار مرض طاعون شدند. هر روزه‌ها نفر جان می‌باختند. حاج شیخ عبدالکریم حائری یزدی (مؤسس حوزه علمیه قم) می‌گوید: من نزد استادم سید محمد فشارکی بودم که جناب میرزا محمدتقی شیرازی وارد شد و گفت: آیا اگر حکمی بدهم، حکم مرا می‌پذیرید؟ گفتند: آری. فرمود: حکم می‌کنم از امروز تا ده روز، شیعیان زیارت عاشورا بخوانند و ثواب آن را به روح جناب نرجس خاتون (مادر گرامی امام زمان علیه السلام) هدیه کنند. شیعیان به حکم میرزای دوم شیرازی عمل کردند و طاعون برطرف شد و پس از آن دیگر شیعه‌ای در اثر ابتلا به طاعون، جان نباخت.

این‌که ایام زیارتش جزو عمر زائر حساب نمی‌شود، باید گفت بلکه زیارتش عمر و زندگی می‌بخشد. کسی نمی‌تواند معجزات بی‌شمار آن را احصا کند. از همین جاست که سوگ سیدالشهداء علیه السلام جاودانه ماند و مجالس عزای او همواره برپا خواهد بود و روز به روز گسترده‌تر خواهد گشت و علی‌رغم ممانعت و کینه دشمنان، پرشورتر خواهد شد؛ چرا که حسین بن علی علیه السلام نور الهی است و نور خدا خاموش نمی‌شود.

دشمنت کشت، ولی نور تو خاموش نگشت آری آن جلوه که فانی نشود، نور خداست حسین علیه السلام دست خداست و دست خدا بالاترین دست‌هاست. حسین علیه السلام یاد خداست و یاد خدا ابدی و ماندگار است: ﴿إِنَّا نَحْنُ نَزَّلْنَا الذِّكْرَ وَإِنَّا لَهُ لَحَافِظُونَ﴾.^{۱۳} این، همان حقیقتی است که عقیده بنی‌هاشم، زینب کبری علیه السلام در مجلس یزید ملعون فرمود:

كِدْكَيْدَكَ وَاَسَعَ سَعِيكَ وَنَاصِبٌ جِهْدَكَ، فَوَاللَّهِ لَا تُمِيتُ وَحَيْنَا، وَلَا تَمَحُو ذِكْرَنَا.^{۱۴}

هر چه نقشه داری بکش، هر چه می‌توانی تلاش کن و هر چه در توان داری بکوش. به خدا قسم نمی‌توانی وحی ما را بمیرانی و یاد ما را (از خاطره‌ها و تاریخ) محو کنی.

نشود زمزمه خون شهیدان خاموش   سوز عرفانی این نغمه ز سازی دگر است^{۱۵}

پی نوشت‌ها

۱. ترجمه مقاله شیخ کاظم البهادلی در مجله تخصصی «جَنَّةُ الْحُسَيْنِ»، شماره ۴ محرم الحرام ۱۴۳۴ هـ.
۲. قطب راوندی، دعوات، ص ۱۸۵.
۳. شیخ طوسی، امالی، ص ۳۱۸.
۴. ابن قولویه، کامل الزیارات، ص ۴۶۹، حدیث ۷۱۶.
۵. همان.
۶. امالی شیخ طوسی، ص ۳۱۷، حدیث ۶۴۵.
۷. شیخ طوسی، مصباح المتہجد، ص ۷۳۴: دعوات، ص ۱۸۶.
۸. دعوات، ص ۱۸۶.
۹. مصباح المتہجد، ص ۷۲۳.
۱۰. همان، ص ۷۳۳.
۱۱. فضل بن حسن طبرسی، اعلام الوری، ج ۱، ص ۴۳۱: محمدباقر مجلسی، بحارالانوار، ج ۴۴، ص ۲۲۱.
۱۲. بحارالانوار، ج ۹۸، ص ۱۱۴ و ۱۱۵.
۱۳. حجر، آیه ۹.
۱۴. سید بن طاووس، اللہوف، ص ۲۱۸: بحارالانوار، ج ۴۵، ص ۱۳۵.
۱۵. سید حسن حسینی.